

յերի քաղաքակրթական պատմութիւննց մի բան իմանալ կարողանայինք: Այդպիսի աղբիւրներ դուցէ մեզ պեղումներն ընձեռնէին, որ դեռ չեն կատարուած: Բայց դրանց ինչպէս ասացինք այս ձեռնարկից դուրս են հանուած այն բոլոր առասպելներն ու աւանդութիւնները, որոնք վերաբերում են մեր հին շրջանին և որոնք այնքան սիրելի են մեզ: Սթէ այս ձեռնարկը իբրև դասագիրք գործածուի, այն ժամանակ մեր աշակերտները պիտի ստիպուած լինին իրենց ուղեղը յոգնեցնել մի քանի անուններ և մի քանի պատերազմների նկարագրութիւններ սովորելով, միւս կողմից նորա ոչ մի տեղեկութիւն չէին ունենայ մեր նախնական շրջանին վերաբերող առասպելներից և աւանդութիւններից, որոնք թէպէտ պատմական նշանակութիւն չունին, բայց որոնցից շատերը մեր նախնական կուլտուրայի բնորոշ տարրերն են կազմում: Այստեղ ուրեմն հարց է ծագում. ինչպէս պէտք է անցնել մեր միջնակարգ դպրոցներում հայոց պատմութեան այդ շրջանը: Այս առթիւ թոյլ եմ տալիս ինձ հետեւեալ հարծիքը յայտնել. դուցէ նպատակայարմար լինէր, որ մեր միջնակարգ դպրոցներում այս ձեռնարկի հայերէն թարգմանութիւնը որոշ կրճատումներով իբրև դասագիրք գործածուէր մինչև ուսումնական տարուայ երրորդ երկամսեակի վերջը, իսկ մնացած երեք ամսում կարելի էր աշակերտին ծանօթացնել Հայկի, Արամի, Արայի, Վահագնի, Տիգրանի և ուրիշ առասպելների բովանդակութեան հետ և միջոց տալ նրանց, որ նրանք ամեն անգամ որոշել կարողանային, թէ իրենք դիցաբանական, դիւցադնական, պատմական ընտանեկան առասպելների, թէ՞ դոցանից ոչ մէկի, այլ մի ունէ միտումաւոր կեղծիքի հետ դործ ունեն: Այս ձևով աշակերտը ոչ միայն կ'ծանօթանայ այդ առասպելների հետ, այլ և ձեռք կրերի քննադատական հայեացք:

Մ. Խոսիկեան

Альбертъ Вандаль—Армяне и Реформы. перев. М. Я. Алавердянцъ. С. П. 1908.

Ֆրանսիայի պատմաբան Ալբերդ Վանդալի «Հայերը և տաճկական վերանորոգութիւնները» վերտառութեամբ զեկուցումը թարգմանել է Մ. Ալլահվերդեանը: Առաջին անգամ այդ զեկուցումը լոյս է տեսել 1897 թ. հայկական կոտորածներից յետոյ. երկրորդ անգամ 1903 թուին:

Ֆրանսիայի պատմաբանի այս զեկուցումը, որ կարգացուել է Փարիզի առաջնակարգ հասարակութեան առաջ, մի օրտաճմիկ տեսարան է բաց անում ընթերցողի առաջ. նա նկարագրում է տաճկահայերի քաղաքական ծանր վիճակը, նոցա իրաւագուրկ կացութիւնը, 95—96 թ. կոտորածները, եւրոպական տէրութիւնների խոստումները, որոնք նոյն իսկ Բեռլինի 61 յօդ. մոռանալով թոյլ են տուել, որ տաճիկ կառավարութիւնը տաճկահայերի նկատմամբ ձեռք առած ճնշումները պարբերաբար շարունակի: Իւր զեկուցման վերջում նա կոչ է անում ունկընդիրներին քարոզել ամենայն տեղ Հայաստանի վաստակեալների և բեռնաւորների բաղբի ծանրութիւնը թե թեւացնելու համար, որովհետեւ ֆրանսիական կառավարութիւնը և ժողովուրդը արեւելեան քրիստոնեաների պաշտպան են համարւում:

Լ. Վ.

Ազգագրական Հանդէս: Եռամսեայ, խմբագրութեամբ Ե. Լալայեանի և հրատ. հայոց Ազգագրական Ընկերութեան: Լոյս տեսաւ Հանդիսի 1907 թ. XVI, գիրքը, որ կազմած է հետաքրքրական բովանդակութեամբ: Զետեղուած նիւթերի մէջ ի միջի այլոց արժանի են ուշադրութեան. 1) Նոր-Բայազէտի գաւառ. ազգագրութիւն Ե. Լալայեանի. 2) Հայ ժողովրդական վէպը. Մ. Աբեղեանի. 3) Հայ ժառանգական իրաւունքը Խ. Սամուէլեանի. 4) Էջմիածին և հայոց հնագոյն եկեղեցիները—Մեսրոպ վարդ. Տէր Մովսիսեանի. 5) Կաթողիկոսական յուղարկաւորութիւն և թաղումն. Գարեգին վարդ. Յովսէփեանի և այլն: Զետեղուած են նաև յաջող պատկերներ ու մի քանի մակարդակներ: Ամբողջ հատորը պարունակում է մօտ 240 երես:

Բ. Իսխանեան. — Թիւրքիայի ապագան, Թիֆլիզ, 1907, գինն է 10 կոպէկ: Ներկայ քննական էտիւտի մէջ հեղինակը փորձում է գիտական եղանակով որոշել